

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน

รัฐันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร^{1*} ภาคภูมิ ภัควิภาส¹

Guidelines for Sustainable Tribe Cultural Tourism Development Ratthanant Pongwiritthorn^{1*} Pakphum Pakvipas¹

¹คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ภาคพายัพ เชียงใหม่ 50300

¹Faculty of Business Administration and Liberal Arts,

Rajamangala University of Technology Lanna, Chiangmai 50300

*Corresponding author. E-mail address: dr_tok2029@hotmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติ วัฒนธรรม และเชิงสร้างสรรค์ ให้เหมาะสมกับศักยภาพการรองรับ (Carrying Capacity) ภายใต้โครงการที่สำคัญของรัฐ ให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการบิน (Hub) ของภูมิภาค เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีเวลาเหมาะสมกับแผนการท่องเที่ยว โดยส่งเสริมและการพัฒนาอุทยานดอยปุยในด้านอาชีพ มีจัดการธุรกิจในชุมชนอย่างมีความตระหนักรู้ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นต้องให้ศึกษาโดยหน่วยงานและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในด้านข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลในมิติของศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยว การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์และหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานในปัจจุบัน ทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตประจำวัน วิถีความเป็นชุมชน และข้อมูลในมิติของศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน ซึ่งการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจากประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ชาวชุมชนหมู่บ้านม้งขุนช่างเคี่ยน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นผู้ประกอบการร้านค้า จำนวน 150 ราย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกรายละเอียดสถิติและข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนดอยปุยมีศักยภาพการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าในทุกด้าน ได้แก่ ความดึงดูดใจ ความสามารถเข้าถึงได้ทั้งทางกายภาพ แนวคิดและประเพณีวัฒนธรรม การมีที่พักอาศัยหรือที่พักผ่อนหย่อนใจที่เพียงพอ การมีกิจกรรมที่เป็นทั้งเชิงวัฒนธรรมและเป็นไปตามธรรมชาติของท้องถิ่น และความประทับใจ ทั้งทางด้านสถานที่พักและความประทับใจทางธรรมชาติ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าอย่างยั่งยืน ควรมุ่งเน้น 1) บริหารจัดการระบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพในมิติต่างๆ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมและระบบนิเวศของชุมชน 2) ต้องให้ความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อผลในมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 3) การกำหนดกฎกติกาและจัดการร่วมกันในด้านการจัดการสิ่งปฏิกูลเพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมชนเผ่า 4) การตลาด ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ และสร้างผลิตภัณฑ์ต้องมีอัตลักษณ์ ความโดดเด่น และสื่อถึงการสืบสานวัฒนธรรมชนเผ่า

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชนเผ่า ความยั่งยืน

Abstract

The development and improvement of tourist attraction for natural, cultural and creative tourism to fit as the carrying capacity under the government project to promote Chiang Mai, as an aviation hub of the region to be able to accommodate both Thai and foreign tourists, who have a proper time for the travel plans, which is an important area for tourism development. With the promotion and development of career from Doi Pui National Park, there is a management of community business on environmental friendly awareness. Therefore it is necessary to be done by cooperating between organizations and external committees in perspective of basic information and capacity dimension information for accommodating tourism. The objectives of this study are as follows: first, to analyze and give recommendations about present basic infrastructure in perspectives of social, economic, life style, and community folk life. Second, is to explore carrying capacity dimensions of community in order to sustain their “Tribal Cultural Tourism”. Both qualitative analysis and quantitative analysis were applied in this study with the purposive non-probability sampling. The sample was drawn from 150 stakeholders as follows first, local administrators and staff of Tambon Suthep Municipality. Second, community (Mong Village) who were owners of businesses at Baan khun Chang Kain, Aumphur Muang, Chiang Mai. Finally, local administrators and staff at Doi Suthep-Pui National Park. Questionnaires were conducted as a tool to collect data by the in depth-interview (structured interviews). The results indicated that Doi Pui community had all carrying capacity dimensions for developing Tribal Cultural Tourism which were as follows: attraction, accessibility, appropriateness of accommodation or rest areas and amenity especially from accommodations and nature. The tendencies of sustainable developing “Tribal Cultural Tourism” are as follows: first, develop eco-tourism management system. Second, exchanging and acknowledging information related to tourism management, which would result in sustainable tourism management. Third, set up policies for managing waste and disposals in community in order to preserve the traditional culture. Finally, in the marketing perspective they should emphasize integrated marketing communication, especially on advertising through the media and in terms of or product community, they should maintain their traditional culture in order to be unique.

Keywords: Cultural Tourism, Tribe, Sustainability

บทนำ

รัฐบาลมีนโยบายให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการบิน (Hub) ของภูมิภาค และมีนโยบายให้ชาวต่างชาติสามารถขยายเวลาอยู่อาศัยในประเทศไทยได้ถึง 90 วัน เพื่อรักษาพยาบาลและดำเนินการทางการแพทย์ สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่จึงได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ 4 ปี (พ.ศ. 2557 - 2560) โดยมีวิสัยทัศน์ของจังหวัดเชียงใหม่ คือ “นครแห่งชีวิตและความมั่นคง” มุ่งเป้าประสงค์คือ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมน่าอยู่ เศรษฐกิจสมดุลสิ่งแวดล้อมยั่งยืน พร้อมกันนี้ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ออกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างสังคมแห่งวัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญา จิตสาธารณะและพัฒนาด้านศักยภาพคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ดำรงความเป็นฐานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงานสะอาด ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความมั่นคงปลอดภัยและความสงบสุขของประชาชน และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างประสิทธิภาพ ความโปร่งใสเป็นประชาธิปไตยและเป็นธรรมในการให้บริการ (สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่

ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่, 2556) ฉะนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อจังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่ใกล้เคียง จำเป็นต้องทำการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติ วัฒนธรรม และเชิงสร้างสรรค์ ให้เหมาะสมกับศักยภาพการรองรับ (Carrying Capacity) ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ มีความดึงดูดใจ สามารถเข้าถึงได้ทั้งทางกายภาพ แนวคิดและประเพณีวัฒนธรรม การมีที่พักอาศัยหรือที่พักผ่อนหย่อนใจที่ดีพอสมควร การมีกิจกรรมที่เป็นทั้งเชิงวัฒนธรรมและเป็นไปตามธรรมชาติของท้องถิ่น และมีความสะอาดปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในจังหวัดเชียงใหม่ ที่อยู่ภายใต้โครงการที่สำคัญของรัฐ ได้แก่ 1) เชียงใหม่ไนท์ซาฟารี 2) โครงการอุทยานช้างจังหวัดเชียงใหม่ 3) โครงการพิชสวนโลกในพื้นที่ 500 ไร่ 4) แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงและต่อเนื่อง ได้แก่ สวนสัตว์เชียงใหม่ สวนรุกขชาติห้วยแก้ว น้ำตกห้วยแก้ว วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร วัดพระธาตุดอยคำ ออนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย 5) สถาบันอุดมศึกษาที่สำคัญ และ 6) แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนวัฒนธรรมชนเผ่าม้งดอยปุยในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เป็นต้น ซึ่งแต่ละแห่งต่างมีศักยภาพพอเพียงที่จะจัดกิจกรรมและแผนการท่องเที่ยว ตั้งแต่ ครึ่งวัน 1-3 วัน รองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีเวลาเหมาะสมกับแผนการท่องเที่ยว นั้น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนวัฒนธรรมชนเผ่าม้งดอยปุยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย มีความเปราะบางทั้งในมิติของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ระบบนิเวศ สังคม และเศรษฐกิจที่อาจเกิดจากการกระทำของมนุษย์ การเพิ่มขึ้นของประชากรและนักท่องเที่ยวที่อาจนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่น มลพิษทางอากาศ สารเคมี ขยะและของเสีย โอกาสการเกิดอาชญากรรม และระเบียบชุมชนกับวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยไม่จำเป็น ชุมชนวัฒนธรรมชนเผ่าม้งในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ปัจจุบันมี 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 11 และ 12 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีประชากร 1,490 คน จาก 260 หลังคาเรือน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า มีร้านค้าถึง 350 ร้านค้า ที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ไปจัดสร้างไว้และจัดระเบียบชุมชนหมู่ที่ 12 โดยเข้าไปสร้างอาคารพาณิชย์แบบที่พักอาศัย ช่วยจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเป็นการจัดระเบียบทางการค้า ซึ่งน่าจะเป็นไปได้ว่า มีประชากรจากภายนอกชุมชนเข้าไปเป็นผู้ประกอบการในพื้นที่ดังกล่าว และโครงการหลวง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2553) โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงได้ขยายการส่งเสริมและการพัฒนาอุทยานดอยปุยในด้านอาชีพ ซึ่งถ้าจะมีจัดการธุรกิจ ในชุมชนอย่างมีความตระหนักคิดเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้วยรูปแบบการให้บริการของธุรกิจท่องเที่ยวแขนงต่าง ๆ ที่สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวด้วยมาตรฐานคุณภาพที่ดี ควบคู่ไปกับการมีปณิธานและการดำเนินการรักษาสีสิ่งแวดล้อม พร้อมช่วยลดการสร้างขยะและของเสีย น้ำเสียและจัดบริการให้เป็นที่น่าประทับใจ ดึงดูดความสนใจ สะดวกปลอดภัย เข้าถึงทางกายภาพและสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวสร้างรายได้และอาชีพกับเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ชุมชนเผ่าม้งและชุมชนข้างเคียง ตลอดจนสร้างโอกาสการมีงานทำและสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องให้แก่กลุ่มผู้ให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และข้อมูลในมิติของศักยภาพการรองรับ (Carrying Capacity) (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม, 2549) ทั้งการใช้ประโยชน์ทางด้านนันทนาการ และสุนทรียภาพ

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น เพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น จากบริบทดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับในการวางแผนบริหารจัดการแหล่งการท่องเที่ยวแก่หน่วยงานและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในด้านข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลในมิติของศักยภาพการรองรับทางการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานในปัจจุบัน ทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตประจำวัน อาชีพ และวิเคราะห์หาข้อเสนอแนะในการจัดทำแนวทางการพัฒนามาตรฐานของข้อมูลในมิติของศักยภาพการรองรับทางการท่องเที่ยวของชุมชน

ประโยชน์ที่รับจากงานวิจัย โดยทราบถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน มีเป้าหมายเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและข้อเสนอแนะแนวทางการจัดทำแผนพัฒนามาตรฐานที่ยอมรับได้ในมิติของศักยภาพการรองรับทางการท่องเที่ยวของชุมชน หมู่ที่ 11 และหมู่ที่ 12 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง เพื่อการรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกล และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่ (กรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2544, น.3) องค์การสหประชาชาติในคราวประชุม ว่าด้วยการเดินทาง และท่องเที่ยว ณ กรุงโรม เมื่อปี พ.ศ. 2506 ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมที่มีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1) ต้องมีการเดินทาง 2) ต้องมีสถานการณ์ที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือนและ 3) ต้องมีจุดมุ่งหมายของการเดินทาง จากความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าว สรุปว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่กระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำโดยเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ไม่คำนึงว่าระยะทางใกล้หรือไกลและมีการค้างแรมหรือไม่ และเกี่ยวข้องกันถึงกิจกรรมที่มีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1) ต้องมีการเดินทาง 2) ต้องมีสถานการณ์ที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน และ 3) ต้องมีจุดมุ่งหมายของการเดินทาง โดยสรุป การท่องเที่ยวแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ในที่นี้จะนำเสนอรายละเอียดเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า ซึ่งเป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรม และการท่องเที่ยวในด้านเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อ

การรักษาสภาพแวดล้อม เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของพืชผล ไร่ นา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544) และต้องมีองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 1) ทรัพยากรท่องเที่ยวทางการเกษตร ได้แก่ ดิน น้ำ พันธุ์สัตว์ องค์กรท้องถิ่นความรู้ทางการเกษตร เครื่องมือเครื่องใช้ 2) ตลาดนักท่องเที่ยว ได้แก่ ประชาชนและเกษตรกรที่สนใจหาความรู้ด้านเกษตรเพื่อพัฒนาอาชีพ และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจในการท่องเที่ยวธรรมชาติและกิจกรรมการเกษตร เรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกร และ 3) การบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อมูล การบริการนำเที่ยว และที่พัก

2. แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดในแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สามารถมุ่งเน้น ได้ 5 แนวทางด้วยกัน คือ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรม แนวทางการพัฒนาทางการตลาดการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาขีดความสามารถในการให้บริการท่องเที่ยวในชุมชน และแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งแนวทางทั้งหมดนี้ อยู่บนพื้นฐานความต้องการของชุมชน และความต้องการของนักท่องเที่ยว แนวคิดที่เกี่ยวข้องซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน (บุญเลิศ, 2548; พจนา, 2546) และมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวลักษณะเดียวกัน (สดใส, สุภาวดี, และนันทโชติ, 2546; ปิ่นรัชฎ์ และ กิตติศักดิ์, 2547) ถ้าหากแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของชุมชนหรือปัญหาของชุมชน มีการนำเอาแนวคิดที่เหมาะสมผสมผสานกับสถานการณ์ปัจจุบัน ความต้องการนักท่องเที่ยว นโยบายที่เกี่ยวข้อง ลักษณะทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรทางการท่องเที่ยว มาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแล้ว ก็สามารถนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ ทั้งนี้ การพัฒนาของชุมชนใด ๆ นั้น จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง จึงจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ความยั่งยืนจึงเป็นวิสัยทัศน์หลักที่ทุกชุมชนพึงมุ่งไปในกระบวนการพัฒนาสังคมของตนเอง ดังนั้น การที่ชุมชนจะพัฒนาไปได้ ชุมชนจำเป็นต้องรู้จักตนเองเสียก่อน นั่นคือ ชุมชนต้องรู้จักวิเคราะห์สังคมของตนปรากฏการณ์ใด ๆ จะมีความหมายอย่างไรสัมพันธ์อยู่กับคนที่มอง คนแต่ละชุมชนหรือสังคมจะสร้างโลกของตนขึ้นมา แล้วมีวิธีการดำเนินชีวิตตามแนวที่ตนสร้างขึ้น (นำชัย, ดนุวัต, สุณิลา, โชตก, ทรงศักดิ์, และมนัส, 2543, น.175 -176) ดังนั้น การที่รู้ว่าสังคมใดมีลักษณะอย่างไรหรือจะเข้าใจสังคมใดจะต้องมองสังคมนั้นด้วยสายตาของคนในสังคมนั้นเอง (สัญญา, 2549) การพัฒนาการท่องเที่ยวก็เช่นกัน ควรเริ่มที่ชุมชนก่อน ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวของชุมชนของตนเอง

3. แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

The European Center for Traditional and Relational Culture หรือ ECTARC (วาสิกา, 2545) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อันได้แก่ 1. โบราณคดี

และพิพิธภัณฑ์ต่างๆ 2. สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง รวมถึงซากฝังเมืองในอดีต 3. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่างๆ 4. ความน่าสนใจทางดนตรี 5. การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ 6. ภาษาและวรรณกรรม 7. ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และ 8. วัฒนธรรม เก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย โดยสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ก็คือ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแสดงความคิดเห็น และแจ้งถึงระดับความต้องการในการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากคนในท้องถิ่นและเอกชน ในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการ เพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

4. แนวคิดทางธุรกิจด้านส่วนประสมทางการตลาด

McCarthy, & Perreault (1996, pp. 46-49) ได้กล่าวถึงส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product), ราคา (Price), สถานที่ หรือช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการขาย (Promotion) ซึ่งทั้ง 4Ps ต่างมีความจำเป็นในการนำมาใช้วางแผนด้านการกำหนด ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) แต่ขณะเดียวกัน ก็มีบางตัวที่มีความสำคัญกว่าตัวอื่นๆ ดังคำกล่าวที่ว่า ไม่มีสิ่งใดที่จะโดดเด่นอยู่เพียงสิ่งเดียว เมื่อส่วนประสมทางการตลาดได้ถูกพัฒนากระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ จะมีความใกล้เคียงกัน ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยเหล่านั้นล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น และเมื่อนำส่วนประสมทางการตลาดมาพิจารณาโดยกว้าง จะสังเกตเห็นว่า ตัวผลิตภัณฑ์เองจะเป็นตัวสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าเป้าหมาย การมีช่องทางนำสินค้าวางในสถานที่ที่ลูกค้าเข้าถึงการส่งเสริมการขาย เพื่อสื่อสารกับลูกค้าเป้าหมายและผลิตภัณฑ์ได้ถูกออกแบบและวางแผนไว้เพื่อผู้บริโภค และตั้งราคาสินค้า โดยประมาณจากพฤติกรรมในการซื้อหรือมูลค่าของสินค้าที่ผู้บริโภคใช้อยู่ในปัจจุบัน

ตารางที่ 1 กลยุทธ์การตัดสินใจขององค์กรด้วย 4Ps

ผลิตภัณฑ์	ราคา	สถานที่จัดจำหน่าย	ส่งเสริมการตลาด
1. รูปลักษณ์สินค้า	1. เป้าหมาย	1. วัตถุประสงค์	1. วัตถุประสงค์
2. บริการ	2. ความยืดหยุ่น	2. ชนิดของช่องทาง	2. การผสมผสานการส่งเสริมการขาย
3. จุดเด่น	3. ระดับการหมุนเวียนของ	3. การเปิดตลาด	
4. ระดับคุณภาพ	วงจรรีสินค้า	4. ประเภทของพ่อค้าคนกลาง	3. ผู้ขาย (ชนิด จำนวนการคัดเลือก การฝึกอบรม แรงจูงใจ)
5. อุปกรณ์เสริม	4. ภูมิภาค	5. ประเภทของสถานที่ในการจัดทำคำสั่งซื้อ	
6. การติดตั้ง	5. การลดราคา	6. การขนส่งและจัดเก็บ	4. การโฆษณา (เป้าหมาย ชนิดของสื่อ ประเภทของการโฆษณา)
7. คำแนะนำ	6. งบประมาณ	7. ระดับการบริการ	
8. การรับประกัน		8. ช่องทางการจัดหา	
9. ชนิดของสินค้า		9. ช่องทางการจัดการ	5. การส่งเสริมการขาย
10. บรรจุภัณฑ์			6. สื่อสิ่งพิมพ์
11. ตราสินค้า			

ที่มา จาก *Basic Marketing: A Global Managerial Approach* (p. 46, 12th ed.), by E. J. McCarthy, & W. D. Perreault, Jr., 1996, Chicago: Irwin.

การสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้าเป้าหมายและผู้บริโภคมีเส้นทางหลายทาง เช่น ผลิตภัณฑ์สามารถมีหลายขนาดและรูปร่าง รวมไปถึงระดับคุณภาพของสินค้า และระดับการบริการที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ บรรลุภัณฑ์สามารถมีหลากหลายขนาด หลายสีหรือวัสดุ ตรายี่ห้อสินค้า และการรับประกันสามารถเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้ การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ทั้งจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา ก็สามารถเลือกใช้ตามความเหมาะสมตามแต่เจ้าของบริษัทผู้ผลิตหรือจัดจำหน่ายจะพิจารณาราคาของสินค้าที่สามารถปรับขึ้นหรือลงได้ ด้วยหลายเหตุปัจจัยจึงเป็นแรงสนับสนุนให้องค์กรตัดสินใจเลือกกระบวนการส่งเสริมการตลาด โดยใช้แนวคิดส่วนผสมทางการตลาดมาใช้ในองค์กรของตน

ระเบียบวิธีงานวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่

ชุมชน หมู่ที่ 11 และหมู่ที่ 12 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่และบริษัทร้านค้าชุมชน

2. ขอบเขตประชากร

2.1 ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 3 คน

2.2 กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้แก่

1) ชาวชุมชนหมู่บ้านมังฆูนช่างเคียน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นผู้ประกอบการร้านค้า ในชุมชน 858 คน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539)

2) ผู้นำชุมชนในพื้นที่ทั้งผู้นำเก่าและใหม่ 5 คน

2.3 ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุย 2 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง

3.1 ชาวชุมชนหมู่บ้านมังฆูนช่างเคียน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นผู้ประกอบการร้านค้า ในชุมชน 145 คน

3.2 ผู้นำชุมชนในพื้นที่ทั้งผู้นำเก่าและใหม่ 3 คน

3.3 ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุย 2 คน

4. ขอบเขตเนื้อหา

ข้อมูลพื้นฐานสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานในปัจจุบัน ทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตประจำวัน อาชีพหลักและอาชีพเสริม การใช้ประโยชน์ที่ดินและที่อยู่อาศัย การประกอบการของร้านค้าและสิ่งอำนวยความสะดวกของย่านการค้าของชุมชน หมู่ที่ 11 และ 12 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) ข้อมูลพื้นฐานในปัจจุบัน ในมิติของศักยภาพการรองรับทางการท่องเที่ยวของชุมชน หมู่ที่ 11 และ 12 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีอยู่ 5 ด้าน ได้แก่ 1. มีความดึงดูดใจ (Attraction) 2. ความสามารถเข้าถึงได้ (Accessibility) ทั้งทางกายภาพ แนวคิดและประเพณีวัฒนธรรม 3. การมีที่พักอาศัยหรือที่พักผ่อนหย่อนใจ (Accommodation or Rest Areas) 4. การมีกิจกรรม (Activity) ที่เป็นทั้งเชิงวัฒนธรรมและเป็นไปตามธรรมชาติของท้องถิ่น 5. ความประทับใจ

(Amenity) ทางด้านสถานที่พักและความประทับใจทางธรรมชาติ และการวิเคราะห์ SWOT Analysis เป็นต้น

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Individual-Depth Interviews) ต่อกลุ่มผู้นำทางความคิด (Key Opinion Leaders) โดยการเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับคณะผู้วิจัยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อระดมความคิด หาจุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของชุมชนที่มีอยู่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชนเผ่าและใช้การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแบบขยายความออกไป (Divergent Interviewing) เพื่อไม่เป็นการปิดกั้นข้อมูลข่าวสารและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้าง ลึก และถูกต้องจากบุคคลที่หลากหลาย โดยใช้เทคนิคเดลฟายในการรวบรวมข้อมูลจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้ตามความมุ่งหมายตามกรอบแนวคิดของการวิจัยที่กำหนดโดยพิจารณาถึงรายละเอียดที่ครอบคลุมความมุ่งหมาย โดยได้นำประยุกต์จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

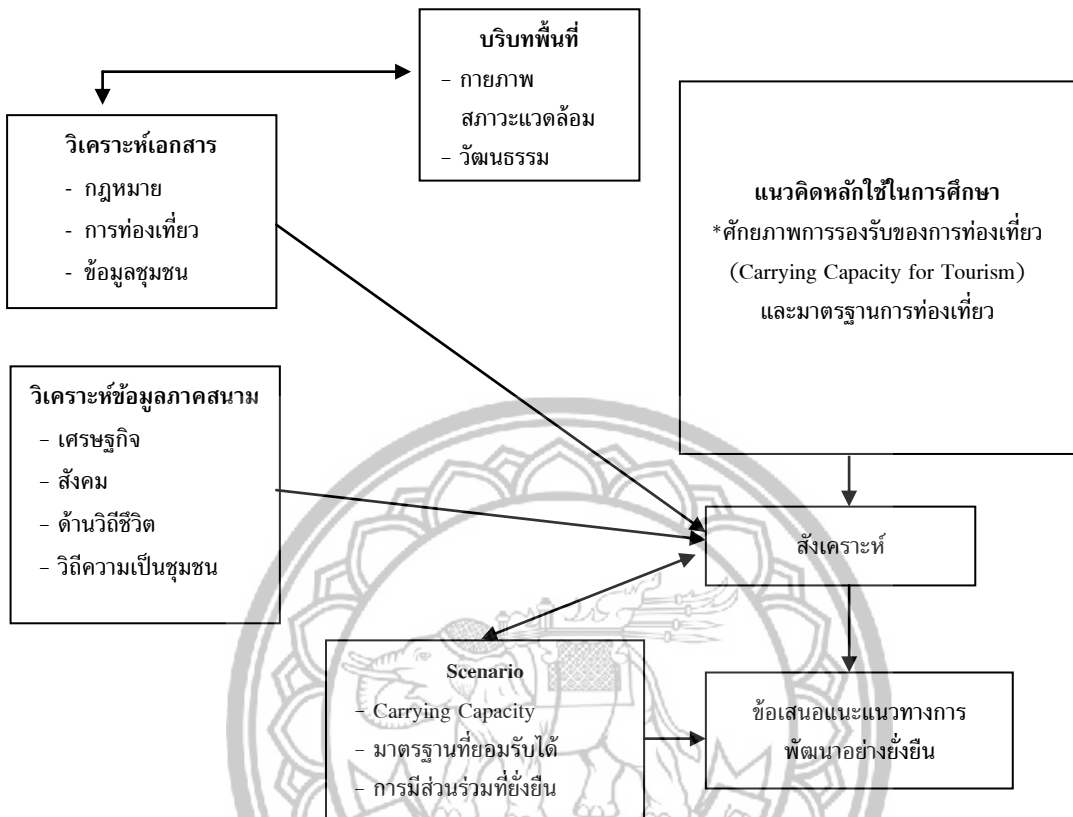
6. ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาการศึกษา ครอบคลุมปัจจุบันและตามความคาดหวังของคณะผู้นำท้องถิ่น ในห้วงเวลา 10 ปี

7. กรอบวิธีการในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการสำรวจทางสังคมวิทยา การวิจัยแบบบูรณาการระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงอนาคตการ มาเป็นกรอบวิธีการในการวิจัย (Methodology Framework) โดยมีเนื้อหาแนวคิดด้านต่าง ๆ มาเป็นองค์ประกอบของการสร้างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก และการอภิปรายกลุ่มย่อยแบบกัลยาณมิตร ได้แก่ แนวคิด ศักยภาพการรองรับของการท่องเที่ยว (Carrying Capacity for Tourism) แนวคิดส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix) และการกำหนดมาตรฐานการท่องเที่ยว

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์และหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานในปัจจุบัน ทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตประจำวัน อาชีพ และข้อมูลในมิติของศักยภาพการรองรับทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า พบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานในปัจจุบันและทางกายภาพชุมชนบ้านดอยปุย อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย โดยมียอดดอยปุยเป็นจุดสูงสุดที่สุด 1,685 เมตร และยังมีดอยอื่นๆ และดอยปุยมีภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นภูมิลักษณ์ฐานคล้ายรูปโดม ทำให้ทางน้ำไหลของลำห้วยสายต่างๆ มีลักษณะเป็นแบบรัศมี เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของลำห้วยสายต่างๆ ในลำห้วยหลายสายที่มีระดับความสูงแตกต่างกันเกิดเป็นน้ำตก ซึ่งพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ปกคลุมด้วยป่าดงดิบหรือป่าดิบ ลักษณะทางสังคม ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านดอยปุยตั้งอยู่บนพื้นที่เป็นหมู่บ้านที่มีครัวเรือนหนาแน่น ล้อมด้วยผืนป่าธรรมชาติ และเป็นแหล่งกำเนิดของสายน้ำแม่ตาช้าง ชุมชนมีวิถีความผูกพันกับผืนป่ามายาวนาน ชุมชนใช้ประโยชน์

และพึ่งพาจากป่า ในด้านต่าง ๆ เป็นแหล่งอาหารทั้งจากพืชและสัตว์ เป็นแหล่งความเชื่อตามทางวัฒนธรรม พิธีกรรม และเป็นแหล่งให้ความสมดุลทางนิเวศ ป่าจึงเป็นที่มาของความสำคัญในวิถีชีวิตชุมชนที่พิธีกรรม มาหลายชั่วอายุคน ซึ่งที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ชาวบ้านจึงทำการถือครองที่ดินได้ และมีสิทธิ์ทำกินในพื้นที่ ได้เท่านั้น พื้นที่มากกว่าร้อยละ 90 ชาวบ้านใช้ในการทำเกษตรกรรม และทำสวนลั่นจี่ และส่วนหนึ่งใช้ปลูก พืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน และขายในตลาด ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นชาวเขาเผ่าม้ง ส่วนที่เหลือร้อยละ 20 ประกอบด้วยชาวจีนฮ่อ คนเมืองพื้นราบ กระเหรี่ยง วัฒนธรรมและประเพณีของ ชุมชนนั้น จะเกี่ยวกับระบบความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งได้สะท้อนผ่านจารีตและวิถีการปฏิบัติ ในการดำเนินวิถีชีวิต การเซ่นไหว้ผี และบรรพชน เพื่อแสดงถึงการเคารพนับถือและมีมิติความสัมพันธ์ แบบเกื้อกูล ส่วนประเพณีวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การแต่งกาย ภาษา การ กินอาหาร การแต่งงาน ปีใหม่ม้ง ประเพณีกินข้าวใหม่และประเพณีงานศพของม้ง ซึ่งประเพณีดังกล่าว ชาวม้งดอยปุยยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดจนถึงปัจจุบัน ภาษาของชาวม้งมีการออกเสียงคล้ายภาษาจีน ใช้อักษรในภาษาอังกฤษในการเขียนแต่อ่านออกเสียงไม่เหมือนกัน ปัจจุบันการสื่อสารของชาวม้งบ้านดอย ปุย ใช้ภาษาม้งในการติดต่อสื่อสารกับคนภายในชุมชนและใช้ภาษาภาคกลาง ภาษาไทยล้านนาเป็นภาษา หลัก ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกชุมชน หรือองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนต่าง ๆ 2) ข้อมูล พื้นฐานในปัจจุบัน ในมิติของศักยภาพการรองรับทางการท่องเที่ยวของชุมชน เมื่อนำหลักการเกี่ยวกับ องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวมาพิจารณาร่วมในประเด็นการรองรับการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า พอสรูปภาพรวมที่สำคัญในประเด็นบนพื้นฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในมิติของศักยภาพ การรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าดอยปุย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดังนี้

2.1) ความดึงดูดใจ (Attraction) ในชุมชนมีสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ สถานที่มีความ หลากหลายของพืชพันธุ์เฉพาะถิ่นนานาชนิด รวมทั้งมีทัศนียภาพที่สวยงาม ซึ่งตลอดเส้นทางยังมีสถานที่ ที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ วัดพระธาตุดอยสุเทพ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ และสวนสัตว์เชียงใหม่ ทั้งนี้ ลักษณะทางกายภาพของดอยสุเทพ-ปุย ดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ 2.2) การเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และการมีที่พักอาศัยหรือที่พักผ่อนหย่อนใจ (Accommodation or Rest Areas) ปัจจุบันการเดินทางเข้าถึงชุมชนมีความสะดวก มีถนนลาดยางตลอดเส้นทาง โดยที่นักท่องเที่ยว สามารถเดินทางเข้าถึงชุมชนได้ทั้งรถยนต์ส่วนตัว รถโดยสาร (รถสี่ล้อแดง) และรถรับจ้างเหมา โดยทั่วไป ในชุมชนมีสถานที่จอดรถบริเวณหน้าชุมชนบ้านดอยปุย และสนาม ณ โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ซึ่งภายในชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้าน ยังมีที่พักอาศัยให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การบริการด้านที่พัก ในลักษณะ Home Stay โดยมีผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับที่พักอาศัยในชุมชน 2 แห่ง คือ บริเวณพิพิธภัณฑ์ชาวเขา และจุดกางเต็นท์ ซึ่งมีเต็นท์ไว้บริการนักท่องเที่ยวประมาณ 20 หลัง โดยมีอัตราค่าบริการห้องละ 150 บาท/คน นอกจากนี้ ยังมีลานกางเต็นท์และที่พักส่วนหน้าจะมีตามจุดต่าง แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของ ห้องพักและห้องน้ำอาจยังไม่ได้มาตรฐานในด้านความสะดวกสบาย และระบบสาธารณสุขมูลฐานเท่าที่ควร

และ 2.3) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activity) จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในมิติของศักยภาพ การรองรับการท่องเที่ยวของชุมชน และสามารถกำหนดผ่านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ (1) ชมบรรยากาศบริเวณโดยรอบหมู่บ้านมีทัศนียภาพที่สวยงาม และภายในหมู่บ้านมีร้านขายของที่ระลึกประเภทต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า พลอย งานหัตถกรรมต่าง ๆ (2) พิพิธภัณฑสถานชาวนา เป็นการรวบรวมประวัติความเป็นมาตลอดถึงอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ งานหัตถกรรม หลากหลายชนิดที่ได้สะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนตั้งแต่ในยุคดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน 2.4) ความประทับใจ (Amenities) เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านดอยปุยอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ และน้ำตก ดังนั้น จึงเป็นโอกาสให้ชุมชนสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจในการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ อย่างเช่น การจัดเส้นทางเดินป่า

3) ศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในปัจจุบัน แบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 3.1) ด้านเศรษฐกิจ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน การสร้างงาน การเพิ่มรายได้ การกระตุ้นการผลิต แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของผู้ประกอบการที่พบมักจะเป็นเรื่องของความไม่ต่อเนื่องของฤดูกาลของการท่องเที่ยวส่งผลให้มีรายได้ไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ อาจมีประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์ในชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่จัดตั้งร้านค้า การจัดที่จอดรถที่มีอย่างลำบาก ละขาดการจัดระเบียบ 3.2) ด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงแผนการประกอบอาชีพช่วยยกมาตรฐานการครองชีพ สร้างความสามัคคี ป้องกันการอพยพย้ายถิ่นเสริมสร้างการศึกษาสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ในอีกด้านหนึ่ง อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมท้องถิ่น ปัญหาการหลวกลวงนักท่องเที่ยวเนื่องจากมีการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนอื่นเข้ามาเป็นประชากรแฝง เป็นต้น 3.3) ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีคุณค่าและเป็นทุนเดิมที่มีอยู่ของชุมชน เป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความรัก ความหวงแหน ภูมิใจวัฒนธรรมของตนเอง เกิดความร่วมมือร่วมใจในการฟื้นฟูสืบทอด และอนุรักษ์วัฒนธรรมส่วนผลกระทบในแง่ลบ ได้แก่ การเกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยม รูปแบบของวัฒนธรรมท้องถิ่น การลดคุณค่าของวัฒนธรรมและศิลปวัตถุ การทำลายศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่น การทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น และ 3.4) วิถีความเป็นชุมชนท้องถิ่น ได้สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น ช่วยรักษา พัฒนาปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชน และค้นคว้าแนวทางรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในทางลบ ได้แก่ เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรป่า

ข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้นำชุมชน และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับภาวะที่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าในเบื้องต้นมาประเมินที่สำคัญดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	ข้อจำกัดหรืออุปสรรค
สถานที่ทั้ง 2 หมู่บ้านมีสภาพภูมิประเทศ และมีทัศนียภาพที่งดงาม แวดล้อมด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มีสภาพภูมิอากาศที่หนาวเย็น และวัฒนธรรม ประเพณีและการสืบทอดประกอบกับตั้งอยู่ในทางที่ติดอยู่ในเส้นทางที่สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่หลายแห่ง เช่น ไนท์ซาฟารี สวนสัตว์เชียงใหม่ อนุสรณ์พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ และหมู่บ้านขุนช่างเคี่ยน จึงมีนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี	ชุมชนบ้านม้งดอยปุย ยังไม่มีระบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สินค้าที่วางขายในชุมชนมีความหลากหลายขาดสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวม้ง ชุมชนยังขาดพื้นที่ในการจัดการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ และสถานที่จอดรถ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญ เนื่องจากอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ไม่สามารถขยายพื้นที่ของชุมชนแหล่งที่อยู่อาศัยได้อีก ในชุมชนโดยภาพรวมยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรม สถานที่จอดรถ และห้องน้ำอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในวันสำคัญ เทศกาลสำคัญต่างๆ นอกจากนี้ ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว มีจำนวนจำกัด และไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร	ชุมชนบ้านม้งดอยปุย ได้รับการสนับสนุนโดยโครงการหลวงให้ เป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเชิงนิเวศเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่สนับสนุนให้ชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ	ชุมชนบ้านม้งดอยปุย อยู่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ถูกจำกัดด้วยข้อกฎหมายและขาดความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐที่ใช้กฎหมายอุทยานแห่งชาติในเรื่องการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ทำให้พื้นที่มีจำนวนจำกัดเนืองด้วยอยู่ในเขตพื้นที่อุทยาน จึงไม่สามารถขยายพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ

ศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าในปัจจุบัน โดยการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยภาพรวมที่ผ่านมาที่เป็นจุดแข็งใน 4 ด้าน สามารถสรุปดังตาราง 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าในปัจจุบัน

ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม	ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิต	วิถีความเป็นชุมชน
ด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ของชุมชน การสร้างงาน การเพิ่มรายได้ การ กระตุ้นการผลิต แต่ อย่างไรก็ตาม ในส่วน ของจุดอ่อนที่พบมักจะมี เป็นเรื่องของความ ไม่ต่อเนื่องของฤดูกาล ของการท่องเที่ยว ส่งผล ให้มีรายได้ไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ อาจมีประเด็น เกี่ยวกับผลประโยชน์ใน ชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ จัดตั้งร้านค้า การจัดที่ จอดรถที่มีอย่างลำบาก และการจัดระเบียบ	ด้านสังคม การเปลี่ยนแปลง แผนการประกอบอาชีพช่วย ยกมาตรฐานการครองชีพ สร้างความสามัคคี ป้องกัน การอพยพย้ายถิ่น เสริมสร้างการศึกษา สร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่าง นักท่องเที่ยวและชุมชน ท้องถิ่น ในอีกด้านหนึ่งอาจ เกิดการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตและค่านิยมท้องถิ่น ปัญหาการหลวมของ นักท่องเที่ยว เนื่องจากมี การอพยพย้ายถิ่นของ ชุมชนอื่นเข้ามาเป็น ประชากรแฝง เป็นต้น	ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นและ วิถีชีวิตซึ่งมีคุณค่าและเป็น ทุนเดิมที่มีอยู่ของชุมชน เป็น เสน่ห์ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจที่ดี ต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิด ความรัก ความหวงแหนภูมิใจ วัฒนธรรมของตนเอง เกิด ความร่วมมือร่วมใจในการ ฟื้นฟูสืบทอด และอนุรักษ์ วัฒนธรรมส่วนผลกระทบใน แง่ลบ ได้แก่ การเกิดปัญหา การขัดแย้งทางวัฒนธรรม ระหว่างนักท่องเที่ยวและ ชุมชนท้องถิ่น การ เปลี่ยนแปลงค่านิยม รูปแบบ ของวัฒนธรรมท้องถิ่น การ ลดคุณค่าของวัฒนธรรมและ ศิลปวัตถุ การทำลาย ศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่น การทำวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เป็นสินค้าเพื่อการ ท่องเที่ยว เป็นต้น	วิถีความเป็นชุมชนและ ชุมชนท้องถิ่นได้ สร้าง ความตระหนักถึงคุณค่า ของสิ่งแวดล้อมในชุมชน ท้องถิ่น ช่วยรักษา พัฒนา ปรับปรุง และฟื้นฟู สิ่งแวดล้อมของชุมชน และ ค้นคว้าแนวทางรักษา สิ่งแวดล้อมของชุมชน ท้องถิ่น ส่วนผลกระทบ ในทางลบ ได้แก่ เกิด ปัญหาการทำลายทรัพยากร ในด้านต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรป่า

การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนามาตรฐานที่ยอมรับได้ในมิติของศักยภาพการรองรับทาง
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าของชุมชนนั้น มีองค์ประกอบหลายประการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและ
ทำให้การท่องเที่ยวสามารถสร้างคุณประโยชน์ได้อย่างแท้จริง องค์ประกอบในการพัฒนาที่ควรคำนึง คือ
1) การให้โอกาสชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วม
กระบวนการวางแผนการพัฒนาชุมชนโดยอาจแบ่งเป็น การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดเน้นแต่ละมิติ
ที่อาจจะนำไปสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของชุมชน 2) การศึกษาระดับของศักยภาพชุมชน (Community
Carrying Capacity) ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ฐานทรัพยากร ลักษณะประชากรและวัฒนธรรมชุมชน
รวมทั้งกลุ่มต่างๆ ที่เป็นทุนทางสังคม นอกจากนี้ อาจจำเป็นต้องศึกษาลักษณะสภาพและระดับของ
องค์ประกอบของศักยภาพการรองรับของชุมชนและพื้นที่ในมิติของการจัดการท่องเที่ยว ภายใต้ข้อจำกัด

ทางกฎหมายของความเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ กลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้น และมีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน กรรมการชาวสวน กรรมการกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า กลุ่มเยาวชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มสตรี กลุ่มเกษตรวิสาหกิจ กลุ่มพัฒนาศักยภาพสตรี กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน กลุ่มกองทุนต่างๆ หรือแม้แต่กลุ่มนักรุกิจด้านเครือข่ายญาติที่มี เครือข่ายเชื่อมโยงภายในชุมชนและนอกชุมชนเป็นต้น กลุ่มต่างๆ เหล่านี้ สามารถทำหน้าที่ได้ทั้งการสนับสนุนและการต่อต้านได้อย่างดีต่อสิ่งที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่พวกเขาและชุมชนต้องได้รับประโยชน์และเข้าใจดี 3) การสร้างมิติ Unseen ดอยปุย จากกิจกรรม ดูนก ดูสัตว์ป่า การเกษตร วัฒนธรรมพื้นฐาน และรองรับด้วยศักยภาพของความสะอาดสบาย ปลอดภัย การเข้าถึงและที่พักอาศัยทั้งระยะสั้น และระยะยาวโดยมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เหมาะสม ปลอดภัย ลดความเสี่ยงเป็นต้น และ 4) ควรให้มีการศึกษาการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยทำการศึกษาร่วมกันมีส่วนร่วม และด้วยการยอมรับของชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน เป็นภาคส่วนหนึ่งที่แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเป็นกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวดังกล่าว ต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติ ชาวชุมชนที่ดำเนินอาชีพเกษตรกรรม ค้าขายและมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ซึ่งแนวการพัฒนาชุมชนของตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าอย่างยั่งยืน โดยมีความต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ในขั้นต้นชุมชนเองก็อาจจำเป็นต้องมีพี่เลี้ยงในการดำเนินงาน ซึ่งอาจเริ่มต้นจากการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่ชุมชนยังขาดไป ความคิดหลากหลายความคิดของชุมชนที่กระจัดกระจายยังขาดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ หรือสนับสนุนในสิ่งที่ชุมชนขาดแคลน หรือไม่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง จำเป็นต้องอาศัยอำนาจรัฐในการอำนวยประโยชน์ให้ โดยอาจเป็นไปในลักษณะของการกำหนดนโยบายในภาพรวม เพื่อให้เกิดการดำเนินการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนควบคู่ไปกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนำชัย ทนุผล และคณะ (2543) ที่พบว่า ชาวชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความต้องการอย่างแท้จริง นำไปสู่การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ ที่มีกิจกรรมหลากหลาย สร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และกระจายรายได้ให้สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรม นำไปสู่การสร้างโอกาสให้ชาวบ้านได้สร้างการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน โดยทางด้านชุมชนเมื่อมีแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอก และสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิญา พัดพาตี (2543)

ซึ่งพบว่า รูปแบบการพัฒนาทั้งที่มาและในรูปแบบของการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและการที่มีนักท่องเที่ยวนำเข้ามาท่องเที่ยวชุมชนทั้งที่มาหรือบริษัทจัดนำเที่ยว ทำให้ชุมชนโดยปวงที่มีการใช้ชีวิตแบบทั่วไป ต้องยอมรับกับการเข้ามาของการท่องเที่ยวโดยที่ชุมชนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวและส่วนประกอบต่างๆ ที่รวมกันเป็นชุมชน ได้เปรียบเสมือนเป็นสินทรัพย์ของชุมชนในมุมมองทางการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวได้มีส่วนสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ทั้งนี้ ต้องมีความระมัดระวังในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าและต้องมีความระมัดระวังในการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากหากมีการพัฒนาที่ไร้ทิศทางก็อาจทำให้การพัฒนานั้นมีผลกระทบต่อทางด้านลบกับชุมชน การพัฒนาชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น กระบวนการที่เกิดขึ้นจะทำให้ชาวชุมชนโดยปวงได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน มีการประนีประนอมภายในชุมชนเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน รวมถึงชุมชนจะตระหนักได้ถึงคุณค่าของทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ เกิดการเรียนรู้ที่จะอนุรักษ์ สงวนรักษาและป้องกันทรัพยากรของชุมชนให้เกิดความเสื่อมถอยได้ช้าที่สุด

ข้อเสนอแนะข้อมูลในมิติของศักยภาพการรองรับ เพื่อให้เกิดการดำเนินการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนควบคู่ไปกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในภาพรวม ดังนี้ 1) ในการจัดระบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพในมิติต่างๆ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและระบบนิเวศของชุมชนทั้งในแง่ของการสร้างชุดองค์ความรู้ของชุมชน การจัดระเบียบ/การจัดผังชุมชน การสร้างสำนึกร่วมให้ชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการจัดการนั้น เห็นสมควรให้มีการจัดทำแผนแม่บทของชุมชนรวมทั้งการวิเคราะห์ศักยภาพและพื้นที่การรองรับต่างๆ โดยเป้าหมายของการจัดทำแผนชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชน มีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อทบทวนและค้นหาศักยภาพของชุมชน เช่น ในชุมชนมีสิ่งที่ดีงาม มีขีดความสามารถอะไร ในด้านไหนบ้าง ที่จะทำให้ชุมชนเกิดความสงบสุข ร่มเย็นและยั่งยืน ค้นหาสิ่งที่เป็นอยู่ปัจจุบัน เช่น ในชุมชนมีความเดือดร้อนอะไร และนำมาสู่การกำหนดอนาคตและการจัดการด้วยตนเอง นอกจากนี้ ในการจัดทำแผน ควรมีการแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวและควรจำแนกประเภทของแผนว่า แผนไหนที่ชุมชนสามารถจัดการกันเองภายในชุมชน และหากเกินความสามารถของชุมชนควรติดต่อประสานงานกับหน่วยงานไหน ควรมีการกำหนดไว้ชัดเจนโดยมีหน่วยงานองค์กรจากภายนอกร่วมเป็นที่ปรึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าจะทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม เกิดความเข้าใจคนที่อยู่นอกวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมได้ หากมีการเรียนรู้และรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และนอกเหนือจากการท่องเที่ยวจะสร้างความเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยวแล้ว ยังต้องทำหน้าที่เป็นสื่อการสอนนักท่องเที่ยวและสังคมโลกให้เห็นความแตกต่างของแต่ละวัฒนธรรมที่มีวิถีทางการดำรงชีพไม่เหมือนและแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมวัฒนธรรม แต่ก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้ท่ามกลางกระแสเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการพัฒนาทางวัตถุซึ่งอาจมีความคล้ายหรือ

แตกต่างกับสังคมวัฒนธรรมอื่น ๆ บนโลกใบเดียวกันในที่สุด หากชุมชนสามารถรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่แต่เดิมเป็นเพียงชุมชนที่ใช้ทรัพยากรเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า ให้เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ได้เรียนรู้และค้นพบทุนของชุมชนที่เป็นทั้งทรัพยากรความรู้ ภูมิปัญญา และทุนทางสังคม วัฒนธรรม ก่อให้เกิดการลุกขึ้นมาจัดการชีวิตของตนเองได้โดยไม่ต้องรอให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสไตส์ สร้างโครก (2546); นำชัย ทุนผล และคณะ(2543) ซึ่งพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะความต้องการอย่างแท้จริงนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่มีกิจกรรมหลากหลาย สร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน และการแบ่งกำไรให้ชาวสมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรม นำไปสู่การสร้างโอกาสให้ชาวบ้านได้สร้างการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันของชาวชุมชน ซึ่งวิธีการดำเนินงานของชุมชนดอยปุยมีความเป็นชุมชนและชุมชนท้องถิ่นได้ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น ช่วยรักษา พัฒนาปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โดยสอดคล้องกับงานวิจัย วิไลกา แสนคำ (2545, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ศึกษาถึงบ้านเปียงหลวงที่ประกอบด้วย การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของชนเผ่าต่างๆ หลายชาติพันธุ์ และมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หลากหลาย มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น อีกทั้ง ยังมีความสวยงามตามธรรมชาติอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น อีกทั้ง ยังมีความสวยงามตามธรรมชาติอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยว ที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก 2) การท่องเที่ยวชุมชนบ้านม้งดอยปุยที่ผ่านมา มุ่งเน้นสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การสร้างถนน สร้างร้านค้า สร้างพิพิธภัณฑ์ชาวเขา สวนน้ำตก แต่อาจยังขาดในมิติของสถานที่สำหรับการศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ เช่น ด้านนิเวศวิทยา ด้านวัฒนธรรม ด้านการเกษตร และอื่นๆ จึงเป็นสาเหตุให้การท่องเที่ยวที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เป็นไปแบบการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เวลาไม่นานนัก ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาให้เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ ที่ชุมชนมีอยู่ทั้งนี้ เพื่อผลในมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 3) การจัดการท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมา ก่อให้เกิดผลกระทบเรื่องขยะมูลฝอยจากภายนอกและเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ควรกำหนดกติกาจัดการร่วมกัน โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ป้ายประกาศในชุมชน คำชี้แจงจากไกด์และผู้ประกอบการให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและนำขยะของตนเองกลับไปทิ้งข้างล่างด้วย แต่ทั้งนี้ ในชุมชนควรมีถังขยะรองรับเป็นจุดและแยกถังเพื่อแยกขยะ 4) ผลผลิต/สินค้าที่มีในชุมชนส่วนใหญ่เป็นของที่นำมาจากภายนอก จึงอาจไม่มีอัตลักษณ์ ความโดดเด่นเท่าที่ควร รวมทั้งผลผลิตที่จำหน่ายอาจไม่ได้คุณภาพและมาตรฐานเป็นสินค้าที่สามารถหาซื้อได้ทั่วไป แม้แต่จากไนท์บาซาร์ในเมือง ควรมีการพัฒนาผลผลิตให้มีเอกลักษณ์ และดำรงวัฒนธรรมชนเผ่าไว้ เพื่อการสร้าง ความแตกต่าง และควรมุ่งให้มีการพัฒนาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในการพัฒนาการ

สืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่อย่างต่อเนื่องของความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมชนเผ่าที่สร้างความประทับใจ ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับสินธุ์ สโรบล และคณะ (2546) ซึ่งศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน วิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยและมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยและมอญในพื้นที่ศึกษามีศักยภาพทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ดังนั้น การพัฒนาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมชนเผ่าต้องสร้างความแตกต่าง สร้างความประทับใจและการถ่ายทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ สู่ผลิตภัณฑ์ควบคู่กับการสืบสานประเพณีชนเผ่า 5) การประชาสัมพันธ์และการตลาด เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว ยิ่งจะดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรเสนอแนวทางและประเภทให้ชุมชนได้เลือกใช้สื่อที่สามารถนำเสนอและสื่อความหมายที่ต้องการถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม รูปแบบต่าง ๆ ทุกช่องทางอย่างต่อเนื่อง บางประเภท ชุมชนสามารถจัดทำได้ด้วยตนเอง แต่บางประเภทอาจจำเป็นต้องประสานขอความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้ 5.1) สื่อประชาสัมพันธ์ที่ชุมชนจัดทำได้ด้วยตนเอง ได้แก่ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของชุมชน ป้ายบอกทางภายในชุมชนทั้งภาษาไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น รัสเซีย และอังกฤษตามสมควร โดยไม่ให้ละเอียดละออเกินไป 5.2) สื่อที่จำเป็นต้องประสานกับหน่วยงานภาครัฐ หรือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง เช่น ป้ายบอกทางเข้าสู่ชุมชน การร่วมจัดกิจกรรม การแสดงนิทรรศการแนะนำกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนในเทศกาลและโอกาสต่าง ๆ เว็บไซต์แนะนำการท่องเที่ยวของชุมชน โดยใช้ภาพประกอบที่สวยงาม เพื่อดึงดูดความสนใจ มีระบบการจองอัตโนมัติ การมาเที่ยวชม และมีกระดานสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ การเผยแพร่และแนะนำการท่องเที่ยวของชุมชนในวารสาร นิตยสาร หรือสิ่งพิมพ์ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง หรือที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ตามลักษณะธรรมชาติของกลุ่มผู้อ่านวารสาร นิตยสาร หรือสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่แนะนำการท่องเที่ยวของชุมชนผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และสถานีวิทยุชุมชนที่มีอยู่มากมายในพื้นที่ 1. ควรขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ศึกษา วิจัย และทำแผนการตลาด ที่มีกลยุทธ์ที่น่าดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวหลากหลายประเภท มีทั้งแผนการตลาดในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อเป็นการณรงค์เชิงรุก 2. จัดให้มีการเรียนรู้ ในลักษณะการจัดการความรู้แก่ชุมชน เช่น ศึกษาดูงานจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน และนำมาประยุกต์สำหรับใช้กับชุมชน มั่งคั่งต่อไป 3. ทิศทางและแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น จะต้องมีการมุ่งไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ได้แก่ ระดับนโยบาย ระดับแผน ระดับปฏิบัติ มีการติดตามผล และให้การแนะนำอย่างต่อเนื่อง มีใช้อย่างเชิงการบริโภคทรัพยากรและที่ดินบนพื้นฐานของกลุ่มผลประโยชน์และการผูกขาด แต่เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม (2549) เรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมที่สำคัญมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้รับการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบ โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสมกับชุมชน เสริมสร้างความเข้มแข็งและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ชุมชน และเพื่อให้มีนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่ายังชุมชนมากขึ้น 4. ชุมชนม้งดอยปู่ ในอนาคต ต้อง สะอาด สะดวก ปลอดภัย มีกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว จากสิ่งที่เป็นธรรมชาติของชุมชน และที่มนุษย์สร้างขึ้น และที่สำคัญ คือ เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อเนื่อง และต่อยอดจาก Chiang Mai Night Safari, สวนสัตว์ พระบรมธาตุดอยสุเทพ “วังภูพิงค์” โครงการหลวง วัดศรีโสดา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และ ศูนย์การประชุมแห่งชาติเชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวารัญญา เทพวัลย์ (2545, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ที่ทำการศึกษา เรื่องปัจจัยสาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทย ตัดสินใจเลือกมาดอยตุง จังหวัดเชียงราย ที่กล่าวถึงด้านการเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวว่า ลักษณะกายภาพภูมิประเทศแหล่งท่องเที่ยวดอยตุง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนเทือกเขา สลับซับซ้อนลัดเลาะไปตามภูมิประเทศที่สวยงาม สภาพถนนได้รับการพัฒนา ปรับปรุงเป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวดอยตุงได้โดยรถยนต์ส่วนตัว รถยนต์โดยสาร ได้โดยสะดวกสบายและปลอดภัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการวิจัยเงินผลประโยชน์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่ ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ ชาวชุมชนดอยปู่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนตำบลสุเทพ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ ขอขอบคุณกำลังใจจากครอบครัวที่มีส่วนช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2553). *แนวโน้มการท่องเที่ยวภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- นำชัย ทนุผล, ดนูวัตี เฟ็งอัน, สุนิลา ทนุผล, โชตถ จรุงคนธ์, ทรงศักดิ์ ภู่น้อย, มนัส ศุภลักษณ์ และคนอื่น ๆ. (2543). *การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไร่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่* (รายงานผลการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิ, จิตติศักดิ์ ธรรมภรณ์พิลาศ, และวิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ. (2547). *การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พจนาน สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- วรัญญา เทพวัลย์. (2545). *ปัจจัยสาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยตัดสินใจเลือกมาดอยตุง จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้รับการตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วาลิกา แสนคำ. (2545). *การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้รับการตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันไทยพัฒนา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2554). *คุณลักษณะเงื่อนไข และจุดหมายในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. ค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2553, จาก <http://www.sufficiencyeconomy.com>
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2544). *การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายบริการอุตสาหกรรมและที่ปรึกษา.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2549). *คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสภาวะแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สดใส สร้างไทรก, สุภาวดี บุญเจือ, และนันทโชติ ชัยรัตน์. (2546). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อหารูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของพื้นที่ป่าดงนาทาม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2549). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สินธุ์ สโรบล. (2546). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: วนิตาเพรส.
- สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่. (2556). *แผนที่ยุทธศาสตร์จังหวัดเชียงใหม่*. ค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2556, จาก <http://www.chiangmai.go.th/web2556>
- อภิญา พัดพาดิ. (2543). *ความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีต่อตลาดน้ำตลิ่งชัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้รับการตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- McCarthy, E. J., & Perreault, W. D., Jr. (1996). *Basic marketing: A global managerial approach* (12th ed.). Chicago: Irwin.